

EDUCATIO

PEDAGÓGIA SZOCIOLÓGIA HISTÓRIA ÖKONÓMIA PSZICHOLÓGIA POLITOLÓGIA

TANESZKÖZ-POLITIKA

OKTATÁSTÖRTÉNET ÉS TANESZKÖZ-POLITIKA	539	<i>Nagy Péter Tibor</i>
A NEMZETKÖZI TANESZKÖZ TANÁCS HATÁSA A MAGYAR TANESZKÖZ-FEJLESZTÉSRE	556	<i>Tompa Klára</i>
TANESZKÖZ-FEJLESZTÉS A VILÁGBANKI ISKOLÁKBAN	566	<i>Liskó Ilona</i>
ESZKÖZ	578	<i>Buda András</i>
SZÁMÍTÓGÉP ÉS INTERNET MINT A TANULÁS ESZKÖZE	586	<i>Tót Éva</i>

ESZKÖZ

NEUMANN JÁNOS TALÁLMA NYA MEGVÁLTOZTATTA életünket, nélküle egy teljesen *más*-világban élnénk. Más lenne a munkánk, másképpen és máshol töltenénk el a szabadidőnket, másfajta termékeket vásárolnánk és az információkhoz is máshonnan, máshogyan jutnánk hozzá. Bár e rövid felsorolás korántsem teljes, nyilvánvaló, hogy az oktatásnak is reagálni kellett a megváltozott körülményekre, éppen ezért a számítógépnek és különösen az internetnek a tanulásra, oktatásra gyakorolt hatását mindenképpen meg kell említenünk. Az iskolának azért kell kiemelt szerepet tulajdonítanunk, mert egyszerre felhasználója, alkalmazója az információs technológiának, ugyanakkor terjesztője, oktatója is a számítógép működésével, használatával kapcsolatos ismereteknek. Ennek kapcsán azonban különbséget kell tennünk az oktatás hagyományos és távoktatásos formája között.

Hagyományos oktatás

A hagyományos, osztályteremben zajló oktatás esetén a számítógép csupán „csak” egy olyan új és gyors eszköz, amellyel a korábban is rendelkezésre álló eszközöket ki lehet váltani, egyetlen gépbe ötvözve az általuk kínált lehetőségeket. Óriási előny ez, hiszen egy projektorral kiegészített számítógép egyszerre helyettesíti a krétát, az írásvetítőt, a magnót és még folytathatnánk a sort. Sőt! Nem csak taneszközöket pótolhatunk ilyen módon, hanem akár egy egész kémiai labort. Nem kell külön szertár a vegyszereknek, eszközöknek, nincs szükség elszívó kamrára, nem kell kémcsöveket mosogatni, a számítógép segítségével a legbonyolultabb, legveszélyesebb kísérlet is szimulálható. (Persze a saját tapasztalatot, pl. a klasszikus szagélményeket semmi sem helyettesítheti.) De akkor mi az oka annak, hogy sok tanár – esetleg a fizikai hozzáférés ellenére – sem használja ki az új csodamasina kínálat lehetőségeket?

Bizonyára ismernek olyan pedagógust, aki a televízió és a videó összehangolásához a tanítványai segítségét veszi igénybe. Nem érzi magát kínosan, nyíltan vállalja, hogy nem ért hozzá. Olyan kollégát is ismernek, aki számítógépes ismereteinek hiányosságait is feszélyezettség nélkül vállalja? Pedig manapság már az általános iskolában is gyakran előfordul, hogy a tanuló jobban tudja kezelni a számítógépet, mint a tanára. A legtöbben azonban úgy érzik – talán nem is alaptalanul –, hogy a számítógépes ismeretek a legalapvetőbb elvárások közé tartoznak, éppen ezért megpróbálják takargatni ilyenirá-

nyú hiányosságait. Mégis, talán jobb lenne, ha felvállalnák, hogy nem lehetnek mindentudók, ez a tanárkép már egyébként is régen a feledés homályába veszett.

Az igazat megvallva a pedagógusok egy része nem találja megváltozott helyét, feladatát a tudásalapú társadalom iskoláiban. Az oktatás mellett a tanároknak (és itt most a hangsúly a többes számon van, mert nem csak az informatika tanárookra vonatkozik az állítás) manapság már az (lenne) az egyik legfontosabb feladatuk, hogy megtanítsák, hogyan használják a diákok a számítógépet tanulásra, információgyűjtésre, feldolgozásra. Másrészt azért is kell alkalmaznunk a számítógépet a tanórákon, szakkörökön, hogy mi mutassunk követendő példát, hogy felkeltsük a diákok érdeklődését, hogy észrevétlenül taníthassunk. Természetesen e feladat ellátásához elengedhetetlenek a személyes tapasztalatok, nézzük tehát, hogy mire is használ(hat)ják a számítógépet a tanárok.

Szövegszerkesztésre biztosan, hiszen lassan már az alsó tagozatos diákok is fanyalognak a szerkesztetlen feladatlapokat, a tanulóknak szóló információk, felhívások szintén nyomtatva kerülnek ki a legtöbb hirdetőtáblára.

Eredményesebb a tanítás, ha szemléletesebbé, élvezetesebbé tesszük a leadandó tananyagot, az oktatás során ezt pl. különböző táblázatok, grafikonok, prezentációk segítségével érhetjük el. Az ismeretek látványosabbá tételével pedig észrevétlenül vihetjük az információkat diákjaink helyébe, megkönnyítve ezzel a tudásátadás folyamatát.

A tudás átadása helyett azonban talán pontosabb lett volna tudás eladását írni, hiszen manapság már nem elég, ha a tanár megfelelő szaktudományos és pedagógiai felkészültséggel rendelkezik, valamilyen módon rá kell venni diákjait a tanulásra, el kell tudni adni a tudást tanítványainak! Ha ezt hagyományos formában, nyíltan teszi, akkor egyre kevesebb az esélye a sikerre. Az sem könnyíti meg helyzetét, hogy a számítógép és a mobiltelefon tagadhatatlanul átalakította a diáknemzedék egyébként is sajátos nyelvi kultúráját. (Pedig a tanárok és a diákok már eddig is sokszor panaszkodtak arra, hogy úgy érzik nem egy nyelvet beszélnek.) Míg a fiatalabb korosztály „csetel”, „emilt” vagy „emesét” küld, addig az idősebbek közül sokan nem is tudják mit takarnak ezek a kifejezések. Állandóan azt halljuk, hogy a diákok sokat (sőt túl sokat) ülnek a számítógép előtt. Kézenfekvő tehát a megoldás, a számítógép segítségével kell hozzájuk eljuttatni a tudást! Hátráltatja ezt a folyamatot, hogy a számítógép használatával az eddig bevált módszereket, begyakorolt fogásokat olykor gyökeresen át kell alakítani, és ez nem megy egyik pillanatról a másikra. Van már azonban olyan eszköz, mely e problémát orvosolhatja. Ez az angolul pl. „electronic white board”-nak, magyarul pl. interaktív táblának nevezett eszköz lehetővé teszi, hogy a pedagógusok a megszokott módon tanítsanak, azzal a különbséggel, hogy amit a táblára írnak vagy rajzolnak, az azonnal digitális formában jelenik meg a számítógépen, azaz menthetővé, nyomtathatóvá válik a táblakép. A tanároknak tehát tulajdonképpen nem változik a munkája, a diákoknak viszont nem kell megosztaniuk figyelmüket a tanár szavai, a tábla és a füzet között. A jegyzetelés hiányában jobban összpontosíthatnak az elhangzottakra, ugyanakkor valódi vagy elektronikus füzetükbe minden pontosan rögzítésre kerül. Ezek a változások lehetővé teszik a tananyag mé-

lyebb megértését, órai elsajátítását, ugyanakkor a tanárok munkáját is segíti ez az eszköz, hiszen a táblatörlés ily módon nem feltétlenül visszafordíthatatlan, vagy mondjuk egy vázlatos ábra a következő órán is kiegészíthetővé válik.

A számítógép, kiterjesztett csáprendszere – az internet – segítségével természetesen információforrásként is felhasználható, éppen ezért azok a tanárok is jól tudják hasznosítani, akik kizárólag a hagyományos taneszközöket részesítik előnyben. Mit találnak ők az interneten? Azt, amit minden valamire való bazárban: sok-sok lim-lomot és néhány jól használható, értékes darabot. Van itt minden. A tankönyvektől kezdve az iskolabútorig, az óvodai kellékektől a különböző szakképesítéshez használt taneszközökig minden megtalálható. Egy ilyen irányú kutatáshoz jó kiindulópontot jelenthet a taneszkoz.lap.hu portál. Ezen az oldalon három hasábban tematikusan szerepelnek a legfontosabb linkek, amelyekre tovább lehet indulni. A felsorolás azonban korántsem teljes, ezt jól jelzi, hogy a *Számítástechnika és az Alapítványok* címszavak alatt csak három (!) linket sorolnak fel a lap készítői. A portál azonban arra mindenképpen jó, hogy a felsorolt több mint 20 témakör ötletet adjon a további kutatáshoz. Az érdeklődők figyelmét például minden bizonnyal felkelti a Magyar Elektronikus Taneszköz Adatbázis (taneszkoz.interbase.hu). Ezt az információforrást az Oktatási Minisztérium és a Magyar Taneszközgyártók Szövetsége (HunDidac) hozta létre. Az adatbázisban 73 gyártó, forgalmazó (2003 májusi adat) 6000 terméke található meg tantárgyankénti és évfolyam szerinti bontásban. Minden taneszközről tartalmazza annak megnevezését, műfaji besorolását (43 csoportba), rövid tartalmi és funkcionális leírását, jellemzőit, árát. Különböző módokon kereshetünk az adatbázisban és ez olykor érdekes eredményt produkál. Ha az oktatás egyik leghétköznapibb eszközét, a krétát adjuk meg keresendő kifejezésnek, akkor meglepődve tapasztalhatjuk, hogy az adatbázisban nincs nyilvántartva ilyen eszköz. (Igaz, a műfaji besorolás csoportelnevezései ezt az eredményt előrevetítik.) Amennyiben azonban továbblépünk az egyik jelentősebb forgalmazó cég saját honlapjára és ott ismételjük meg a keresést, akkor már eredménnyel zárul próbálkozásunk. A cég 26 különböző típusú, csomagolású krétát forgalmaz a pormentes táblakrétától a méhviaskrétáig.

Taneszközök, gyártók, forgalmazók adatait tartalmazza a Magyar Taneszköztár is (www.taneszkozotar.hu). Bár keresési lehetőség ezen a lapon nincs, a 14 fő témakörbe besorolt taneszközök közül könnyen kiválaszthatjuk a minket érdeklő címszavakat.* Ezekre kattintva pedig megtudhatjuk, hogy az adatbázisban megtalálható 79 cég közül melyek foglalkoznak a kérdéses taneszköz gyártásával, forgalmazásával. (Maradva az előbbi példánál: táblakrétával 14 cég foglalkozik valamilyen formában.)

Távoktatás

Az eddigiek alapján nyilvánvaló, hogy a számítógép – akár taneszközként, akár információforrásként tekintünk rá – oktatásra gyakorolt hatása jelentős, de ez a hatás

* A korábban említett interaktív tábla még egyik adatbázisban sem szerepel.

mégsem mérhető a távoktatásban előidézett változásokhoz, ahol alapvetően változtatta meg a módszereket, tágította ki a lehetőségek határait.

Ez az oktatási forma jelentősen eltér a hagyományos formában szerveződő oktatástól. A korábban – számítógép és internet nélkül – zajló távoktatást alapvetően úgy képzelték el, hogy a kiosztott tananyagot mindenki egyénileg feldolgozza és a konzultációkon csak a tanulás során felmerült kérdésekre, problémákra várják a tanulók tanárunktól a megoldást. Ezzel szemben a konzultációkon általában a koncentrált tanítás volt a legjellemzőbb tevékenység. A tanárok a rendelkezésükre álló néhány órában megpróbálták átadni a teljes tananyagot, a tanulók pedig ekkor próbálták meg elsajátítani az elhangzottakat. Ezt a gyakorlatot változtatta meg gyökeresen a számítógép. Az oktatás új formájában a tanár elsősorban már nem oktatási tevékenységet végez, hanem „csak” segítő (éppen ezért hívják tutornak, mentornak), aki az egyéni tanulás eredményes megvalósulását támogatja. Arról van szó, hogy a tanuló valamilyen ismerethez jut, a tutor pedig szervezi, támogatja a tanulás folyamatát. A személyes konzultáció gyakorisága rendkívül lecsökken, nem egy kurzusnál teljes hiányzik, így nincs is lehetőség hagyományos értelemben vett oktatásra. Szokatlan ez a szerepkör mindenkinek. Eddig a pedagógus volt a meghatározó, irányító személy és – bár ez nem mindig volt kellemes – a diákok számára védelmet jelentett a vezetettség. A tanároknak nehéz elfogadni, hogy új szerepkörben, új eszközök, lehetőségek alkalmazásához kell kialakítaniuk a megfelelő módszereket, de a tanulók számára sem könnyű a jelentősen megnövekedett felelősség felvállalása.

Ezzel szemben az az előnye egy távoktatási rendszernek, hogy lehetőséget teremt különböző problémák megoldására, az eltérő igények kielégítésére is. Sokan az esélyegyenlőség megteremtését látják biztosítottnak általa, mások a tömegképzés megoldásának egyik lehetséges eszközeként tekintenek a számítógépre, az informatikai gazdasági élet szereplői pedig egy új, kiaknázatlan piacot látnak az oktatásban. A tanárok számára a személyre szabható oktatási módszerek ily módon történő megvalósíthatósága mellett a gazdasági előny is vonzó, a diákok számára a kötetlenség, az egyéni időbeosztás a legcsábítóbb, a szülők számára pedig az információk gyors áramlása, a gyerek napra kész nyomomonkövethetősége válik lehetővé a számítógép által. Azaz úgy tűnik, a számítógép és az internet távoktatás céljára történő felhasználása mindenki számára kívánatos.

Valóban beváltja (beválthatja-e) ez az új technológia a hozzája fűzött reményeket?

Esélyegyenlőség

A számítógép és az internet egyrészt csökkenti, másrészt indukálja az egyenlőtlenségeket, bizonyos szempontból polarizálja a tanulókat, a tanárokat, sőt magát az egész társadalmat. A monitor előtt ülve nem számít, ki hogy néz ki, milyen színű a bőre, hány éves, mi a munkája, az iskolai végzettsége, csak az fontos, hogy jól bánjon a szavakkal, tudjon frappánsan, tömören fogalmazni, lehetőleg nagyon gyorsan gépeljen, illetve, hogy minél több programot legyen képes az illető kezelni. Azaz mindenki egyenlő – de mint oly sokszor, most is vannak egyenlőbbek, hiszen csak a lehetőség egyforma, az ugyanis már egyáltalán nem mindegy, hogy milyen teljesítményű,

felszereltségű számítógép elé ül le valaki (ha egyáltalán van erre lehetősége), hogy mennyi időt tud eltölteni ezen eszköz használatával, és akkor még nem is beszéltünk az internetre kapcsolódás meglétéről vagy hiányáról, a sávszélességről stb. (Most még csak nem is az egyes országok közötti különbségekre utaltam!) Alapvető kérdés tehát, hogy valakinek megoldott, biztosított-e a fizikai hozzáférése az új technológiához, illetve hogy ha maga a lehetőség fennáll, akkor tud-e vele élni. Az internet például már nagyon sok településről elérhető, de a potenciális felhasználók nem, vagy csak korlátozottan tudják használatba venni, mivel a járulékos költségeket nem tudják vállalni.

Tulajdonképpen az esélyegyenlőséghez még az azonos teljesítményű, azonos sávszélességgel rendelkező számítógépek megléte sem elegendő, szükséges még a felhasználói ismeretek azonos szintje, és a magas szintű nyelvtudás is. A felhasználói ismeretek tekintetében jelentős különbségek tapasztalhatók, elsősorban a különböző korosztályok között. Ma már legtöbbször az óvodában megindul az alapozás, elkezdik a gyerekek felkészítését az információs kultúra befogadására, alkalmazására. Általános iskolában tovább folyik ez a munka, egyre fiatalabb korban kezdik el tanítani az informatikai ismereteket. Ezekre az ismeretekre alapoznak a középiskolákban, ahol már növekvő mértékben nyerne teret az oktatóprogramok és az internet használata is. A számítógép itt már nem csak segédeszközként (szövegszerkesztés, adatbázisok kezelése) van jelen, hanem információforrásként és kommunikációs eszközként is. A fiatalabb korosztály tehát nem is tud kitérni az informatikai ismeretek elől, lévén hogy gyakorlatilag belenőttek a változások korába, míg a 40–45 évesek vagy idősebbek iskolai tanulmányaik alatt számítógépet még csak nem is biztos, hogy láttak, jelenleg meglévő ismereteiket tanfolyamok és/vagy önképzés keretében sajátították el.

A nyelvtudás kérdése szintén súlyos probléma. Jelenleg a világon kb. 400 nyelven jelennek meg dokumentumok. A sokféle eltérő karakterkészlet számítógép számára történő kódolása nem megoldott, mivel általában ASCII kódban rögzítik az információkat. Ezen a módon azonban csak 128 karakter ábrázolható, ezért a nem latin betűs írásjeleket transliterálják, következőleg értékes adatok vesznek el. Az ilyen módon redukált információhalmazban ugyanakkor csak az tud kutatni, aki nyelvet ismer. Sőt, igazság szerint nem is egy általános nyelvtudás a kívánalom, hanem elsősorban az angol nyelv ismerete. Némi könnyebbséget talán az jelent, hogy jelen esetben elsősorban nem az irodalmi angol nyelvről van szó, hanem egy erősen redukált – nevezzük így – net-angolról. Ezen ismeret hiányában az egyén lehetőségei beszűkülnek, az információknak csak töredék része válik hasznosíthatóvá számára. A net-angolt nem ismerők tehát éppen a „Kánaán kapujában”, az internet használatuk kerülnek hátrányos helyzetbe.

Tekinthetjük a számítógépet úgy is, mint olyan eszközt, mely a fogyatékosoknak teremt lehetőséget a felzárkózásra. Ha a mozgássérültekre, a vakokra vagy a hallássérültekre gondolunk, akkor nyilvánvaló, hogy az internet segítségével lehetőségeik ugrásszerűen megnőnek, a világháló révén ki tudnak törni viszonylagos elszigeteltségükből. Rengeteg barátira lelhetnek, információkhoz juthatnak hozzá, mely hátrányos helyzetük miatt más módon nem állna rendelkezésükre. Sőt! Távmunka segítsé-

gével akár gazdasági lehetőségeiket is jelentősen javíthatnák az érintettek, arról nem is beszélve, hogy tanulásuk, képzésük is megoldható az új technológia felhasználásával.

Hogy a társadalmi hátrányokat a számítógép, az internet segítségével le lehet-e győzni, az már nem ilyen egyértelmű. Biztos többen hallottak már arról a – televízióban is bemutatott – kísérletről, mikor egy nyomortelep egyik utcáján állítottak fel egy üvegfal mögé zárt, működő számítógépet, melynek nem volt billentyűzete, az egeret pedig egy kar és egy nyomógomb helyettesítette. A környékbeli gyerekek hamar rátaláltak az új csodára, és bár semmiféle előzetes ismerettel nem rendelkeztek, néhány napon belül már mégis a világhálón szörföztek. A kísérlet irányítói számára nem is ez volt a legmegdöbbentőbb, hanem az, hogy a gyerekek képesek voltak szövegek írására is – ne felejtjük el, hogy billentyűzet nem állt rendelkezésükre! A példa tehát azt mutatja, a különbségek eltüntethetők.

Ugyanakkor az internet nem csak összeköti a különböző társadalmakat, az egyéneket, hanem el is különíti őket. A nyomornegyed gyerekei, lakói is használhatják az internetet, azaz az ő lehetőségeik megegyeznek a miénkkel, következésképp semmi szükség arra, hogy az előbb említett lakók más csoportok „területén” megjelenjenek, megzavarják életüket! – gondolják sokan. Több olyan elképzelés született már, mely – szándékoltan, vagy véletlenül – az esélyegyenlőség zászlaja alatt éppen hogy a szeparáltság megmaradását segítette elő.

Tömegképzés

Az interneten keresztül történő oktatás esetén a fizikai korlátok megszűnnek, hiszen nem kell iskolákat, tantermeket építeni, ennek ellenére elvileg akár százezres, milliós nagyságrendű hallgató járhat ugyanabba az iskolába. Ez azonban valóban csak elvi lehetőség és ennek számos oka van. Első és legfontosabb a számítógéppel való ellátottság alacsony foka. Ma még a lakások nagy részében nincs számítógép, pedig ez az eszköz alig kerül többbe, mint egy átlagos színes televízió, ami viszont szinte minden háztartás alapfelszereltségéhez hozzátartozik. Sőt! Sok családban még csak nem is tervezik számítógép beszerzését, mert nincs meg náluk a használatához szükséges hozzáértés, éppen ezért legtöbbször félnek is tőle vagy egészen egyszerűen nem érdekli őket ez az új eszköz. (Azaz a felhasználói ismeretek megléte vagy hiánya szintén kettéosztja a társadalmat.) Ahol viszont van számítógép, ott gyakran az internetre történő rákapcsolódás jelent problémát, tehát ismét visszakanyarodtunk a technikai feltételekhez.

Amennyiben az alapvető technikai feltételek egyik pillanatról a másikra megteremtődnének és mindenki birtokában lenne a szükséges felhasználói ismereteknek, a tömegek még mindig nem kezdhették el a tanulást. Jelenleg ugyanis nem állnak rendelkezésre megfelelő számban és minőségben távoktatásra alkalmas tananyagok. Ezek kidolgozása rendkívül költségigényes – ez szól ellene, ugyanakkor elkészültük után könnyen aktualizálhatók, módosíthatók, hosszú távon valószínűleg kevesebb anyagi ráfordítást igényelnek, mint a hagyományos tananyagok. További problémát jelent a tananyagok alkalmassá tétele a tanulásra. Nyilvánvalóan nem mindegy, hogy az elsajátításra váró ismeretek milyen formában jelennek meg a képernyőn, hogy

tanulás közben milyen szolgáltatások állnak rendelkezésünkre, vagy hogy hogyan tudunk segítséget igénybe venni. Ezeket a feladatokat legtöbbször valamilyen komplex programmal, úgynevezett keretrendszerrel oldják meg. A keretrendszerek kifejlesztése – túl azon, hogy természetesen meglehetősen költséges – elég hálátlan feladat, gyakorlatilag lehetetlen minden igényt kielégítően megoldani. Mindenképpen köztes megoldást kell alkalmazni, mert vagy egy technikailag magas szinten kidolgozott, bemutatókat, videó felvételeket is tartalmazó tananyagot állít össze valaki, akkor viszont a potenciális felhasználók száma csökken le nagyon az alacsony sávszélesség és a nem kellően felszerelt végfelhasználói számítógépek miatt, vagy pedig széles rétegeket, tehát nem a legmodernebb technikákat használókat célozza meg tananyag, akkor viszont a végeredmény nem (vagy alig) lesz több, mint egy e-book, azaz elektronikusan olvasható könyv, sokak számára éppen ezért nem lesz elég csábító.

A képernyőn keresztül olvasható könyvekkel kapcsolatban ismét jelentős ellentmondásba ütközünk, pozitív és negatív oldala is van a problémának. A tömegképzés oldaláról nézve az e-book használata nagyon előnyös. Gondoljunk csak a könyvtárakra, ahol meghatározott példányszám áll rendelkezésre minden egyes könyvből. A megnövekedett hallgatói létszámnak ez nem elég, nem lehet mindenki számára biztosítani a szükséges könyveket, regényeket, szakirodalmat. Nem jelenthet megoldást az sem, hogy a legkeresettebb – ráadásul általában kötelező – műveket csak rövidebb időintervallumra lehet kikölcsönözni, hiszen jó néhány művet képtelenség egyetlen nap alatt elolvasni, és akkor a fizikai károsodásról még nem is beszéltünk. Egy e-book-ot ugyanakkor tetszőleges számú érdeklődő olvashat egyszerre, a sokszorosítás többé nem jelent gondot. De! Egyrészt képernyőn olvasni hosszú távon nagyon fárasztó, elsősorban a meglehetősen statikus testhelyzet miatt. Másrészt a legnagyobb, legmodernebb monitor sem képes arra, hogy egy könyv két lapját olvashatóan megjelenítse, arról nem is beszélve, mennyivel másabb érzés egy könyv megsárgult oldalait lapozgatni, mint a *page up*, *page down* billentyűket nyomogatni.

Szocializáció

Az internet használatával vagy a távoktatással kapcsolatos beszélgetéseken mindig megjelenik egy sokat vitatott kérdés, a szocializáció. A legtöbben azt állítják, hogy az internet – és annak speciális felhasználása a távtanulás – ellen szóló egyik legfontosabb érv, hogy egyedül végzett tevékenység lévén akadályozzák az egyén szocializációs folyamatait. Sok szempontból minden bizonnyal igazuk van, de mivel az internetet használók tömege minden tekintetben rendkívül heterogén, nem állíthatjuk egyértelműen, hogy a világháló nem szocializál. Sajnos vagy szerencsére ilyen hatása is van az új technológiának, csak éppen jellegéből adódóan elsősorban virtuális szocializációról beszélhetünk. A hálózaton is szövődnék barátságok, szerelmek, tagjai lehetünk különböző csoportoknak, szervezeteknek éppen úgy, mint ahogy a valódi világban. A különbség annyi, hogy sokkal könnyebb ismerkedni, az arcnélküli névtelenségből egyfajta felszabadultság, fesztelenség következik. Másik előnye a virtuális barátoknak, hogy a kapcsolat intenzitása független a fizikai távolságtól, mindenki mindenhol elérhető. Ennek akkor van jelentősége, ha arra gondolunk, hogy a globalizáció

egyik következménye, hogy megszűnik az állandóság, egyre többen változtatnak – önként vagy kényszerből – lakhelyet, munkahelyet. A változások ellenpontjaként is tekinthetünk a virtuális baráti körre, jelenthetik ők a biztos pontot egy ember életében.

A távoktatás segítséget jelent a (kényszerű) változtatásokhoz és azok elkerüléséhez egyaránt. Az első csoportba tartozók olyan új tudást szeretnének elsajátítani a távoktatás keretein belül, mellyel új munkahelyhez juthatnak hozzá, hiszen egy új végzettség újabb lehetőségeket jelent. A második csoport tagjai pedig éppen hogy a régi állásukat szeretnék megtartani az új ismeretek révén, ezeknek a munkavállalónak tehát elemi érdeke, hogy naprakész információkkal rendelkezzenek a jogszabályok értelmezésétől kezdve egészen a legújabb gépek, technikai eszközök kezeléséig. Az azonban már nem mindegy, hogy ezeken a kurzusokon úgy vesznek részt a dolgozók, hogy közben kimaradnak a munkából, vagy pedig egyéni időbeosztás mellett, akár otthonról tanulhatnak. Éppen ezért tanulnak egyre többen munka, sőt tanulás mellett. Előbbi az élethosszig tartó tanulás kényszeréből következik, utóbbi pedig azt az állapotot tükrözi, mikor egy hallgató hagyományos képzési formában végez tanulmányokat az egyik felsőoktatási intézményben, a másikban pedig távoktatásos képzésben vesz részt. Kevesen vannak még olyanok, akik bírják ezt a nagyfokú fizikai, szellemi megterhelést. Hogy mennyivel lesznek többen az elkövetkező években, az még megjósolhatatlan. Sok hallgató ugyanis kipróbálja, „megkóstolja” a távoktatást, aztán köszöni szépen, de nem kér többet belőle. Riasztóak számukra a technikai problémák, gyakoriak az elégtelen felhasználói ismeretek is, de a legnagyobb gondot mégis a személytelenség, az oktató és a társak hiánya jelenti. Ez a csoport szükségét érzi a közvetlen kapcsolatoknak, a vélemény vagy érdekütköztető vitáknak, megbeszéléseknek, illetve furcsa módon sokan éppen a kötöttségeket, a külső kényszerítő hatásokat hiányolják. Nem tudják – nem akarják – felvállalni a tanulás új módszerével rájuk háruló felelősséget, vagy az is lehet, hogy az ismert, megszokott feltételrendszerhez történő alkalmazkodás mégis kényelmesebb.

Valóban igaz, hogy a cybertérben érvényes szabályok nem feltétlenül érvényesek a hétköznapi életben (természetesen ez visszafelé is igaz), és ez nehezen megoldható, feldolgozható problémát jelent, elsősorban a fiatalok számára. A még kialakulatlan személyiségű diákok az interneten sok, eltérő viselkedés modellt, értékmentát látnak maguk előtt, nehéz belőlük választani, közöttük kiigazodni. Valamilyen útmutatásra, támogatásra lenne szükségük, de ezt nem mindig kapják meg. Súlyosítja a helyzetet, hogy az elsődleges (primer) szocializáció színtere a család a legtöbb esetben nem ad követendő mintát, segítséget a probléma megoldásához, lévén a családokban még nincs (kevés) a számítógép. Az iskolákban viszont találkoznak vele a tanulók, a pedagógusok számára tehát itt a lehetőség arra, hogy kezükbe vegyék az irányítást. Sőt, nem pusztán irányításról van szó, hanem a fejlődés irányításáról. A számítógépben, az internetben rejlő határtalanul nagy, döbbenetes erőt lehet irányítani. Pontosabban most még talán lehet!

Döntse el mindenki, hogy lehetőséget vagy fenyegetést jelent számára az előbbi mondat.